

0409 18/17
18-10-2016

**Записник
са шесте, електронске седнице Стручног савета Републичког завода
за заштиту споменика културе у проширеном саставу**

Сходно ангажовању већине чланова Стручног савета на теренском раду и роковима за почетак извођења радова, шеста седница овог тела одржана је електронским путем.

С. Пејић је у среду, 12. октобра 2016. свим члановима Савета доставила допис следеће садржине:

„Уважени чланови Стручног савета Републичког завода,

У циљу ефикасности, молим вас да с пажњом погледате:

1. Идејно решење са предлогом услова за израду пројекта реконструкције Деспотове палате у Голупцу

Верујем да вам је познато да је у току мађународни пројекат ревитализације Тврђаве Голубац. Конзерваторски надзор над опсежним археолошким и конзерваторским радовима спроводе стручњаци Републичког завода. У склопу тих радова предвиђена је реконструкција остатака репрезентативне палате тик уз Дунав, па је архитекта Драгољуб Тодоровић на нивоу идејног решења урадио предлог који вам достављам у прилогу.

Све примедбе и сугестије су добродошле.

2. Предлог Решења о сагласности на пројекат конзерваторско-рестаураторских радова на унутрашњем утврђењу манастира Манасија

Овако формулисан Пројекат у потпуности је проистекао из услова и мера техничке заштите бедема IX и куле 9, о чему је било речи на нашим седницама 30. марта (прва) и 25. августа 2016. (пета, електронска).

Ваша мишљења и примедбе у електронској форми очекујем до понедељка, 17. октобра 2016, како бих сачинила записник и послала га Министарству културе и информисања у даљу процедуру.“

Пратећи материјал уз допис представљали су: 1. текст предлога услова за израду пројекта реконструкције Деспотове палате у Голупцу и цртежи: ситуације, постојећег стања палате, основе приземља и спрата, пресеци и изгледи према идејном решењу арх. Д. Тодоровића; 2. текст предлога Решења о сагласности на пројекат предстојећих радова на манасијском утврђењу.

Мишљења и примедбе доставило је 14 од 17 чланова Стручног савета (проф. В. Иванишевић је у иностранству, проф. Р. Самарцић је недоступан, док је мр Р. Жикић на терену, без техничких могућности да одговори на допис).

1. Идејно решење са предлогом услова за израду пројекта реконструкције Деспотове палате у Голупцу

Предложено идејно решење прихватило је 12 чланова Савета, док је резерву исказала Саша Михајлов. На термилошко прецизирање текста предлога указале су М. Каличанин-Крстић и Б. Стојковић-Павелка. М. Михаљевић и Д. Војводић су посебно интересовање исказали у вези материјализације недостајућих зидова палате. В. Маринковић изнела је

недоумице у вези са предлогом обнове крова, тачније „да ли се обнова заснива на поузданим подацима или претпоставци“. М. Бунарџић је предложила да се подробније размотри могућност да под у приземљу као јавном простору буде изведен у трајнијем материјалу, на пример од камених плоча.

Д. Тодоровић, разумљиво, није исказао мишљење пошто је у питању његово ауторско идејно решење. Он је упознат са сугестијама и примедбама осталих чланова овог тела и у складу са њима кориговане су одређене формулације у тексту Предлога. Остале сугестије везане за материјализацију биће разматране у фази израде пројектне документације, док је важно напоменути да је предложени облик крова заснован на материјалним траговима на кули, што је дефинисано и Предлогом.

Будући да је део примедби проистекао из недовољног познавања проблематике ангажовања Завода на пројекту ревитализације Тврђаве Голубац, планирано је да на наредној седници овај велики посао буде подробније представљен члановима Стручног савета у проширеном саставу.

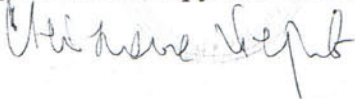
Предлог услова за израду пројекта реконструкције Деспотове палате у Голупцу достављамо у прилогу.

2. Предлог Решења о сагласности на пројекат конзерваторско-рестаураторских радова на унутрашњем утврђењу манастира Манасија

Позитивно мишљење о Предлогу изразило је свих 14 чланова Стручног савета, пошто је „пројекат урађен у складу са дефинисаним условима“ (из дописа М. Нешковић).

Пројекат се упућује Министарству културе и информисања на сагласност.

Светлана Пејић
Председник Стручног савета

У Београду,
18.10.2016.

Са 7. седнице Стручног савета Републичког завода за заштиту споменика културе – Београд у проширеном саставу, одржане 10. новембра 2016. године у Републичком заводу, са почетком у 11,00 часова.

Присутни:

др Светлана Пејић, председник; др Марина Нешковић, заменик председника; Весна Маринковић, члан; проф. др Драган Војводић, члан; др Вујадин Иванишевић, члан; Марија Каличанин-Крстић, члан; Естела Радоњић Живков, члан; Марина Бунарџић, члан; Брана Стојковић Павелка, члан; Драгољуб Тодоровић, члан; Војин Николић, члан.

Одсутни чланови:

др Марина Михаљевић; Саша Михајлов; мр Радиша Жикић; проф. Радомир Самарџић; Дејан Ристић; Маријана Протић.

ДНЕВНИ РЕД:

1. Усвајање Записника са 6. (електронске) седнице Стручног савета;
2. Разматрање предлога услова и мера техничке заштите за:
 - две пивнице у Рогљеву;
 - реконструкцију платоа са чесмом испред улаза у манастир Сопоћани;
3. Продужење услова и сагласност на Пројекат ревитализације западног бастиона-формирање летње сцене у Новопазарској тврђави;
4. Предлози за сагласност на пројекте:
 - лапидаријума на Ђурђевим Ступовима;
 - реконструкције тоалета ван комплекса манастира Студеница;
5. Разматрање појединости за реконструкцију палате на Голубачкој тврђави;
6. Манастир Градац – упознавање са проблемима и препорукама Комисије за увид у стање радова у манастиру са непосредном околином;
7. Разно.

Након усвајања предложеног дневног реда, С. Пејић је замолила да се прво расправља о тачкама 5. и 6. због обавеза проф. др Драгана Војводића, са чим су се сви сагласили.

1. Записник са 6. (електронске) седнице Стручног савета усвојен је без примедби.

2 (5). Поводом отворених питања у вези пројекта реконструкције палате на тврђави Голубац, покренутих због издавања услова и мера техничке заштите на претходној седници, аутор пројекта Д. Тодоровић је у уводном излагању најпре подсетио да је пре четири године урађен Пројекат за обнову и реконструкцију тврђаве Голубац, који је добио сагласност Републичког завода. Због непотпуне пројектне документације од Министарства трговине и туризма и Министарства културе добијен је налог да се уради Пројекат за извођење радова за рестаурацију и ревитализацију тврђаве Голубац. На основу снимања постојећег стања ради се на пројектима за извођење радова на кулама, бедемима, као и

идејни пројекат ревитализације палате. Изложио је степен очуваности палате и указао да је предвиђена реконструкција према остацима зида уз стену, у оригиналном материјалу (ломљени камен), док је за остали део предвиђен рад у савременим материјалима. Такође је додао да је ката језера око 1,5 метара испод приземља палате, што значи да је сутерен палате потопљен.

М. Бунарџић је подсетила да су археолошка истраживања вршена 1979. године и да према претходном пројекту није била могућа обнова палате управо због воде.

Б. Стојковић Павелка скреће пажњу да је стена на којој лежи палата на дубини од три метра. У недостатку темеља, било је потребно предвидети вештачки ослонац за зид који ће се реконструисати, па се на препоруку статичара размишљало о лакшем материјалу. С обзиром на то да је сутерен поплављен, археолози су се сложили да се он затрпа чистим материјалом, што је и урађено.

Д. Тодоровић је даље изложио очуваност прозора, врата палате као и трагова на кули, на основу којих може да се реконструише кровни нагиб и покривач (ћерамида). Напомиње да ће се реконструкција изводити у оригиналним материјалима тамо где има података, да је за недостајуће делове предвиђена стаклена фасада према Дунаву, која ће се сагледавати само са реке, док ће прелазни део бити одвојен на тај начин што ће се малтерисати исто као што су дерсовани оригинални делови зидова.

Б. Стојковић Павелка истиче да је за решење стаклене фасаде подршка добијена од инвеститора, имајући у виду да је природно осветљење потребно за будућу намену палате.

М. Бунарџић је нагласила да раније усвојеним пројектом нису била предвиђена претходна археолошка истраживања и да није узета у обзир документација о истраживањима која су вршена ранијих година.

Д. Војводић не може да оцени како ће та стаклена фасада у целини изгледати и како ће се направити спој малтерисаног реконструисаног зида са дерсованим оригиналним.

В. Иванишевић има дилему поводом увођења нових материјала (стакла) на тако великој површини у простору Голупца – јединственог, компактнoг споменика зиданог каменом.

М. Бунарџић и Д. Тодоровић су мишљења да неће изгледати агресивно, јер ће се стаклена фасада видети мало из копнених визура, а била би атрактивна с воде.

М. Каличанин-Крстић пита колико ће оваква изградња утицати на остале радове на тврђави, односно да ли ће се и остали објекти решавати на сличан начин.

Б. Стојковић Павелка објашњава да ће се куле унутрашњег утврђења укровити према постојећим подацима, а да ће се на спољним кулама урадити практично само конзервација.

М. Бунарџић је додала да ће се тек након даљих археолошких истраживања одлучити о врсти и степану обнове појединих делова голубачке целине.

За Е. Радоњић Живков већа је недоумица избор ћерамиде као кровног покривача од оне око стаклене фасаде.

В. Маринковић сматра да стакло може бити добро решење, уз обавезно наглашавање оригиналних делова.

В. Николић предочава да су данас велике могућности при избору типа стакла (провидно, засенчено фолијом, рефлектујуће и др), што у крајњем исходу утиче и на целокупно решење.

Д. Војводић и В. Иванишевић су се заложили да се, уколико постоји могућност, изради 3Д модел пројекта палате, како би се боље сагледало како ће реконструисана целина изгледати у простору, што је био и закључак разматрања по овој тачки дневног реда.

3 (6). С. Пејић је обавестила о формирању посебне Комисије, чији су чланови одабрани из сазива Стручног савета у проширеном саставу, а која је извршила увид у стање манастира Градац и о томе сачинила извештај. Резимирајући, указала је на две групе проблема. Сестринство је, без консултација са службом заштите, извршило промене крова конака и уз источни улаз у комплекс поставило једну стару дашчару. Препорука је да се игуманија обрати Републичком заводу како би се кроз законску процедуру решило питање ових радова. Други проблем тиче се двеју воденица у непосредној околини манастира. Власник је поштовао поцедуру, затражио је услове и мере за обнову остатака старих воденица и добио сагласност на пројекат обнове. Међутим, део обновљених објеката претворио је у апартмане за госте и комплекс у целини уредио за коришћење у туристичке сврхе, што је изазвало негодовање манастира јер је једини прилаз тим објектима кроз манастирску порту. Комисија сматра да Републички завод треба да остане при ставу изнесеном у мерама заштите и да затражи да се воденице доведу у искључиву функцију млевења жита.

Д. Војводић је, као члан Комисије и потписник извештаја, приликом увида запазио лоше стање живописа у цркви и влажење на фасадама, узроковано атмосферским падавинама. Оценио је алармантним запрскавање северног зида цркве, а посебно контрафора на северној страни, јер вода улази у њихову структуру и спира малтер толико да се голим оком виде пукотине. Стога сматра да на одговарајући начин треба решити проблем одвођења атмосферских вода, а заштиту цркве као најзначајнијег дела манастирске целине хитно уврстити у план рада.

М. Нешковић је објаснила да је у питању велика количина подземних вода, те да је такво стање констатовано и пре десет година, урађена је дренажа око цркве, а пре пет година вршено је чишћење доњих партија фасада од лишаја. Међутим, због приоритетних радова услед урушавања обимног зида, одложене су активности на фасадама цркве према урађеном пројекту. За следећу годину предвиђена је заштита живописа. Подсећа да су вршена мерења влаге у цркви и друга истраживања. Што се тиче малтерисања фасада, мишљења је да се тиме не решава проблем влаге, већ оцењује да запрскавање у доњем делу, у нивоу сокла, треба решавати са тротоара, где се задржава вода. Требало би размислити о варијанти да се и доњи делови контрафора покрију оловом.

В. Николић је оценио да се хидрофобним препаратима не би постигли очекивани ефекти и подсетио на искуства недавних интервенција на соклу: пукотине камена су веома дубоке и оштећења везивног малтера знатна, неопходно је редовно уклањање растиња које додатно разара ткиво грађевине, а значајно повећава влажност и редовно оджавање пода у цркви на неодговарајући начин великом количином воде.

Закључак:

По решавању ургентних проблема везаних за контролисану регулацију подземних вода, радове треба усмерити на заштиту цркве од атмосферских вода и конзерваторско-рестаурационе радове на живопису.

4 (3). М. Нешковић је представила Пројекат летње позорнице у западном бастиону Новопазарске тврђаве, који је ове године урадила арх. др Невена Дебљовић Ристић у складу са прописаним мерама техничке заштите. Републички завод би сада требало да затражи продужење решења, као и сагласност на пројекат. Изражавајући задовољство понуђеним пројектом, сви чланови Стручног савета сагласили су се са предложеним корацима.

5 (4). – Радови у лапидаријуму уз манастир Ђурђеве ступове, како је објаснила М. Нешковић, односе се искључиво на инвестиционо одржавање у циљу поновног стављања објекта у функцију, као и на израду изложбене поставке. Истакла је, такође, да питање управљања лапидаријумом још није решено.

Чланови Стручног Савета су сагласни да се прибави сагласност на овај пројекат.

– Када је у питању реконструкција тоалета изван комплекса манастира Студеница, М. Нешковић је објаснила да Н. Дебљовић Ристић није стигла да заврши пројекат. Како је Стручни савет већ разматрао услове и мере заштите по овом питању (на својој 3. седници; Решење Министарства од 24. јуна 2016) и како је посао хитан, а радови предвиђени само у унутрашњости објекта у циљу обезбеђења савремених услова коришћења, чланови овог тела подржали су предлог за прибављање сагласности на пројекат.

6 (2). – Предлози услова и мере техничке заштите за две пивнице у Рогљеву, које је припремила Б. Томашевић и који су као радни материјал достављени члановима Стручног савета уз позив за ову седницу, оцењени су као недовољно јасни.

М. Нешковић сматра да предлог услова не треба да буде детаљан него уопштен, односно да се из предложених услова избаце делови који се односе на инсталације, грејање итд.

Е. Радоњић Живков је мишљења да услове треба формулисати искључиво за израду конзерваторског пројекта којим би се објекти заштитили од даљег пропадања, што су подржале М. Бунарџић и С. Пејић.

Закључено је да би Б. Томашевић требало да ревидира предложене услове у том смислу да подразумевају само конзервацију пивница, а не и ревитализацију, будући да њихова намена још није позната.

Ревидирани предлог услова за пивнице, као и пројекат за реконструкцију тоалета у Студеници, због хитности, биће достављени електронском поштом члановима Стручног савета, како се не би чекала следећа седница.

– Поводом реконструкције платоа са чесмом у Сопоћанима, М. Нешковић је известила да је Н. Дебљовић Ристић доставила предлог услова, али да није стигла да заврши пројекат. Упознала је Стручни савет да је манастир конкурисао за средства код Министарства трговине и туризма са пројектом који је урадио игуман без услова и сагласности Републичког завода и Министарства културе и информисања. Средства су одобрена, а Републички завод је успео да стопира тендер за те радове и преузео обавезу да уради пројекат. Према

предлогу услова, Н. Дебљовић Ристић не планира само санацију платоа, већ предвиђа другачију форму уређења читавог приступа манастиру, са наткривањем једног дела за одмор посетилаца.

Д. Тодоровић сматра да је потребан општи програм уређења приступа Сопоћанима, јер постоји бојазан да се на самом улазу развија урбанизам који заклања манастир.

Е. Радоњић Живков се делимично слаже са Д. Тодоровићем. Чини јој се, такође, да планирана надстрешница није неопходна и она би могла водити ка изградњи објекта на платоу. Зато би, можда, плато требало уредити на други начин. Осврћући се начелно на начин финансирања радова на културном добру од изузетног значаја без услова Републичког завода и сагласности на пројекат, изнела је мишљење да је неопходно да се упути допис свим министарствима која имају конкурсе за финансирање радова на споменицима културе, као и Министарству културе и информисања, којим би се скренула пажња на овакве ситуације и тражила боља међуресорна сарадња. Штавише, предложила је да при одлучивању по конкурс један члан комисије буде из редова службе заштите. Са овим предлогом сагласили су се сви чланови Савета.

Слично мишљење по питању надстрешнице има и М. Бунарџић.

Б. Стојковић Павелка пита се колико је уопште плато на овом месту добро решење и да би можда било повољније изместити га на друго место ближе паркингу. Стога предлаже формулацију услова само за санацију платоа и чесме у постојећем габариту и без наткривања перголом.

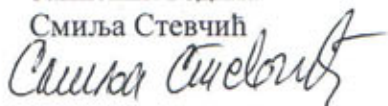
Сходно изнетим мишљењима, закључено је да се предложи нови услови за мере техничке заштите који ће подразумевати само санацију постојећег стања платоа са чесмом.

7. Под тачком Разно дискусије није било.

Седница је завршена у 15,30.

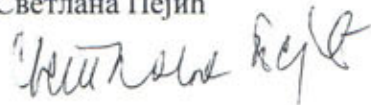
Записник водила

Смиља Стевчић

Председник Стручног савета

Светлана Пејић

У Београду,

17.11.2016.